

OORDELEN OVER ZWARTE PIET

Geschiedenis levert onderbouwing in actuele discussie

Fanatieke voor- en tegenstanders van Zwarte Piet laten al enige tijd hun reacties achter op Facebook en internetforums. Wat opvalt in het debat is dat beide partijen de ontstaans-geschiedenis en de ontwikkeling van Zwarte Piet als bewijs aanvoeren voor hun gelijk.

Rob Verheijen en Anne van Duuren

zijn beiden werkzaam als lerarenopleiders geschiedenis aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

1 Hoving, Dibbits en Schrover (red.), *Cultuur en migratie in Nederland. Veranderingen van het alledaagse 1950-2000*, Sdu Uitgevers, 2005, pp. 249-256. www.dbnl.org/tekst/hovi002cult01_01/hovi002cult01_01_0011.php, geraadpleegd op 26 september 2014.

2 <http://petities.nl/petitie/zwarte-piet-moet-blijven>, geraadpleegd op 20 oktober 2013.

WAT?

Een les die aansluit bij de discussie over Zwarte Piet en gericht is op oordeelsvorming bij leerlingen. Ze gaan zich aan de hand van primaire en secundaire bronnen verdiepen in de Zwarte Pieten-discussie. Dit doen zij met behulp van de stappen van historisch denken en redeneren (verzamelen, ordenen, verklaren en beeldvormen).

VOOR WIE?

De opdracht is voor zowel onder- als bovenbouwklassen geschikt gemaakt en sluit aan bij de kerndoelen voor de onderbouw, bij de leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting voor de bovenbouw van het vmbo en bij de eindtermen van

de bovenbouw havo/vwo. De concrete invulling en diepgang verschilt voor de onderbouw en bovenbouw.

LESDUUR

Vijftig minuten

HOE?

STAP 1: BRONNEN

De les begint met het onderdeel *Zwarte Piet door de tijd heen*. De leerlingen kijken in groepjes van vier naar de historische context van Zwarte Piet. Ze bestuderen geschreven en ongeschreven bronnen en plaatsen deze op een tijdbalk. Op deze manier zien zij de rol van Zwarte Piet veranderen. Zo wordt bijvoorbeeld uit de afbeelding van Ella Riemersma duidelijk dat Zwarte Piet in 1925

als bestraffer wordt afgebeeld die ondeugende kinderen in de zak meeneemt, om vervolgens een tekst te bestuderen waarin Piet juist als goedlachse kindervriend wordt gepresenteerd. Ook zullen de leerlingen zien dat de discussie rond Zwarte Piet al langer bestaat dan zij vermoeden. Ze maken kennis met het Witte Pietenplan uit 1968, het plan om Piet minder zwart te schminken in de jaren zeventig en de poging om tot meerkleurige Pieten te komen in de jaren tachtig.¹

STAP 2: DISCUSSIE

In het tweede deel van de les wordt de aandacht verlegd naar het actuele Zwarte Pieten-debat. De groepjes krijgen hiervoor andere bronnen, ditmaal afkom-

stig van voor- en tegenstanders van Zwarte Piet in zijn huidige gedaante. Dit betreft uitspraken van politici, historici en belangenorganisaties. Er moet bronnenkritiek worden toegepast: leerlingen beoordelen de herkomst van de bron, de maatschappelijke positie van de maker en de argumentatie in relatie tot de historische context.

STAP 3: ONDERBOUWDE REACTIE

In het afsluitende deel komen alle leerlingen tot een uitspraak met betrekking tot de stelling *'Zwarte Piet is een racistisch overblijfsel uit een ver verleden'* en geven daarbij twee argumenten op basis van de bronnenanalyse. De docent bespreekt vervolgens of het plaatsen van reacties op een forum bijdraagt tot het oplossen van een probleem. Vervolgens wordt de leerlingen gevraagd om binnen hun groep tot een oplossing te komen waar zowel de voor- als tegenstanders in het debat mee zouden kunnen leven. Er moet een uitspraak komen over de representatie van Zwarte Piet, de verhouding tussen Zwarte Piet en Sinterklaas en zijn karaktereigenschappen.

WAT LEVERT HET OP?

Het is belangrijk dat leerlingen zich niet tevredenstellen met het plaatsen van onbeargumenteerde meningen op internetforums, maar leren om hun mening te onderbouwen en na te denken over mogelijke oplossingen. Met de opdracht krijgen leerlingen inzicht in een hedendaags verschijnsel door studie van het verleden. Dit sluit aan bij de opvattingen van de Duitse historicus Jürgen Kocka. Bovendien kan het schoolvak geschiedenis waardevol zijn, aldus Kocka, bij het relativeren van tradities en ontmaskeren van tradities en mythen. Zo wijzen voorstanders van Zwarte Piet op de Germaanse herkomst van Zwarte Piet en tegenstanders op de directe relatie met het slavernijverleden. In deze opdracht leren leerlingen de tradities en mythen van Zwarte Piet te doorgronden. Bij de ontwikkeling van de opdracht is verder rekening gehouden met de opvattingen van de Canadese onderwijskundige Kieran Egan en de Amerikaanse psycholoog Benjamin Bloom.

IN DE PRAKTIJK

In november 2013 hebben we de opdracht uitgevoerd met eerstejaarsstudenten geschiedenis van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Vrijwel alle studenten hadden al op verschillende wijzen kennisgenomen van het debat en ventileerden zelfs al voor het forum een felle maar vaak ongefundeerde mening. De opdracht werkte enthousiasmerend, maar was ook confronterend voor de studenten; ze bleken zelf als toekomstig geschiedenisdocent geen gebruik te maken van historisch denken. Na gesprekken met geschiedenisdocenten hebben wij deze opdracht aangepast voor het voor het voortgezet onderwijs. ■

'ZWARTE PIET MOET BLIJVEN'

'Zwarte Piet is een racistisch overblijfsel uit een ver verleden?!

Wat een onzin! Zwarte Piet weg? NOOIT!

Zwarte Piet is zwarte Piet en dat moet zo blijven!

Onderteken deze petitie als u dat ook vindt!'

Deze oproep werd vorig jaar oktober gedaan op de site *Zwarte Piet Moet Blijven*. Op zondag 20 oktober 2013 stond de teller op 28.147 ondertekenaars, inmiddels op meer dan 300.000. Hieronder de reacties van twee van hen:

'Onze traditie mag niet veranderen!'

*'Kinderen denken niet in termen van racisme, waarom moeten volwassen hen dit afnemen!!!'*²

De Facebookpagina *Pietitie*, een site van gelijke strekking, kreeg sinds het moment van oprichten meer dan twee miljoen *likes*. Naast de algemene uitingen van ongenoegen, werd er dit jaar ook opgeroepen tot actie. Actiegroepen riepen op de HEMA te boycotten vanwege hun voorgenomen aanpassingen aan Zwarte Piet.

Linker pagina: Zwarte Pieten. Foto: Floris Looijesteijn.
Linksboven: Reclame met Sinterklaas en Zwarte Piet, ca. 1900-1925.
Hieronder: Protest in Amsterdam, november 2013.

FOTO: CONSTABLEQUACKERS

LITERATUUR

- MARCEL BAS, *Zwarte Piet. Discriminerend of fascinerend?*, Uitgeverij Aspekt, z.d.
- WILLEM KOOPS, MADELON PIEPER & EUGENIE BOER (red.), *Sinterklaas verklaard*, Uitgeverij SWP, 2009.
- GÁBOR KOZIJN, *Zwarte Piet. Verkennend onderzoek naar een toekomstbestendig sinterklaasfeest*, Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed, 2014.

Deze les, met verdere uitleg en onderbouwing, is te downloaden op de website www.vgnkleio.nl.

